

دورکاری:

تلاش دیگر رژیم برای بدتر کردن شرایط کار و زندگی کارکنان مزدی

دورکاری چیست؟ آیین نامه دولت جمهوری اسلامی ایران دورکاری Teleworking را چنین تعریف می کند:

« ماده ۱- ... : الف - دورکاری: انجام وظایف محول شده بدون حضور فیزیکی کارمند واجد شرایط در محل کار سازمان خود با رعایت ضوابط و برای دوره زمانی مشخص [است].»

هدف اقتصادی اعلام شده دولت از دورکاری، تمرکز زدایی نیروی کار و از این طریق کاهش هزینه های مربوط به آن است. لطف الله فروزنده، معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس جمهور، می گوید علاوه بر هدف اقتصادی «تمرکز زدایی»، «افزایش کیفیت، بالا بردن رضایت مدیران، کارکنان و کاهش رفت و آمدها از اهدافی است که در دورکاری دنبال می شود».

این تمرکز زدایی دارای تبعات اجتماعی، سیاسی و حقوقی ای است که به آنها در اینجا اشاره می کنیم.

فکر دورکاری در مفهوم مدرن آن از دو تا سه دهه پیش در ایالات متحده آمریکا در نزد اقتصاددانان و نظریه پردازان نئولیبرال شکل گرفت. از آن زمان این شیوه به تدریج در آمریکا و سپس در اروپا توسعه یافته است. یکی از تئوریسین های این شیوه کار، نویسنده مرتجع کتاب «موج سوم» آلون تافلر است که حتی با اجباری بودن تحصیل تا پایان ۱۶ سالگی مخالف است و آن را موضوعی تجملی برای توده های مردم می داند.

اکنون دولت بورژوازی بورکراتیک - نظامی ایران طرح دورکاری را در دستور کار خود قرار داده است و به قول روزنامه دنیای اقتصاد می خواهد « ۳۰ درصد از کارکنان دولت به خانه منتقل شوند». طبق محاسبه این روزنامه این ۳۰ درصد شامل جمعیت شاغلی بیش از ۶۲۰ هزار نفر خواهد شد. اگر هرکدام از این شاغلان را به طور متوسط عضو یک خانواده ۴ نفره حساب کنیم، دورکاری در مجموع حداقل به طور مستقیم بر زندگی جمعیتی برابر با ۲۴۸۰۰۰۰ نفر تأثیر خواهد گذاشت. از این رو می گویم «حداقل»، زیرا از یک سو این آغاز کار است و از سوی دیگر اثرات اجرای هر طرح در ابعاد اجتماعی، صرفاً محدود به جمعیتی که مستقیماً درگیر آن هستند نمی شود، بلکه دامنه آن معمولاً جمعیتی بسیار وسیع تر از کسانی که مستقیماً تحت تأثیر آن هستند را دربر می گیرد.

برای مشاهده ابعاد عظیم خانه نشین کردن کارکنان براساس این طرح در ایران، کافی است در اینجا مقایسه ای با ارقام متناظر آن در ایالات متحده به نقل از «وضعیت دورکاری در حکومت فدرال»، گزارش به کنگره، اوت ۲۰۰۹، به عمل آوریم. طبق این گزارش در سال ۲۰۰۸ از ۱۹۶۲۹۷۵ کارمند فدرال ایالات متحده تنها ۱۰۲۹۰۰ کارمند یعنی تنها ۵,۲۴ درصد آنها به دورکاری مشغول بوده اند. حتی همه این ۱۰۲۹۰۰ نفر همه روزهای هفته در خانه کار نمی کرده اند و این در شرایطی است که دورکاری از سال ۲۰۰۱ در دستگاه اداری فدرال آمریکا صورت گرفته است. بدین سان دولت احمدی نژاد می خواهد ۶ برابر بیش از ایالات متحده از دورکاری استفاده کند.^۱ این ارقام به روشنی نشان می دهند که هدف اصلی کاتولیک تر شدن از پاپ دولت احمدی نژاد نه افزایش کارایی نظام اداری حتی در چهارچوب سرمایه داری، بلکه از یکسو خانه نشین کردن زنان و کنترل بیشتر زندگی مردم و از سوی دیگر ایجاد سرپل هائی برای انتقال بخشی از بودجه دولتی به دار و دسته های حکومتی به بهانه های مختلف است.

به رغم اینکه دولت هدف دورکاری را کاهش هزینه های اداری اعلام کرده، در واقعیت اجرای این آیین نامه برای ایجاد امکانات اقتصادی و سودبری اعوان و انصار بورژوازی بورکراتیک - نظامی است. دورکاری، حتی از دید برخی تحلیل گران بورژوا دارای عیوبی است که اهداف ظاهری و اعلام شده این آیین نامه را برآورده نخواهد کرد. سعید معصومی یکی از این تحلیل گران است. او در مقاله «تاملی بر طرح دورکاری» ثابت می کند که «دورکاری نه فقط هزینه های دولت را کم نمی کند، بلکه با افزایش پیچیدگی اداری و سیستمهای نظارتی، هزینه ها افزایش یافته و بهره وری نیز از میزان کنونی کمتر خواهد گردید».^۲

برطبق گزارش خبرگزاری فارس، معاون نوسازی معاونت سرمایه انسانی رئیس جمهور، احمد بزرگیان، پیش بینی کرد که «از طریق ایجاد دفاتر خدمات دولت الکترونیک و ارائه خدمات دولت توسط بخش خصوصی دست کم ۵۰۰ هزار شغل ایجاد شود.» آیا طرف قرارداد این ۵۰۰ هزار شغل مستقیماً خود دولت است؟ نه چنین نیست! زیرا همین معاون نوسازی معاونت سرمایه انسانی رئیس جمهور در گفتگو با خبرگزاری فارس «تصریح می کند» که «در این آیین نامه آنچه که اتفاق می افتد مشاغلی را

^۱ - http://www.telework.gov/Reports_and_Studies/Annual_Reports/2009teleworkreport.pdf

^۲ - رجوع کنید به <http://alef.ir/1388/content/view/79047>

که دستگاه‌های اداری موظفند تشخیص داده و از طریق کار گروهی در هر دستگاه که تشکیل خواهد شد به عنوان کار تصدی‌گری تشخیص داده می‌شود و پس از این تشخیص این کارها واگذار می‌شوند.» (تأکیدها از ما است). خبرگزاری فارس می‌نویسد بزرگیان تصریح کرد: «در این طرح قیمت تمام شده هر فعالیت برابر بودجه به این دفاتر اختصاص می‌یابد که خدمات الکترونیکی دولت توسط این دفاتر خصوصی واگذار می‌شود». همچنین خبرگزاری فارس می‌نویسد: «بزرگیان در مورد این پرسش که چقدر از خدمات اداری از طریق بخش خصوصی قابل ارائه است و چقدر شغل ایجاد می‌شود گفت: آنچه در نظام اداری محاسبه می‌شود به ویژه واحدهای صف حداقل ۳۰ درصد خدمات قابل واگذاری و در دفاتر موجود سراسر کشور ارائه می‌شود، در حال حاضر ۵۰ هزار نفر از طریق این دفاتر مشغول به کار شده‌اند اما با اجرای این طرح و ارتقاء خدمات پیش بینی می‌شود، دستکم ۵۰۰ هزار نفر از بخش خصوصی در این دفاتر مشغول به کار شوند». واگذاری این ۵۰۰ هزار شغل به «تصدی‌گری»، یعنی به وجود آمدن شرکت‌های واسطه‌ای که برای انجام کارهای دولت اشخاص را به طور موقت و برای انجام کارهای معین به استخدام خود درمی‌آورند؛ درست مانند شرکت‌های حق‌العمل کار که نسبت به کارکنان موقت خود تعهدی جز پرداخت مزدشان ندارند. در ایران حتی این تعهد نیز به درستی اجرا نمی‌شود و تقلب‌های زیاد و بسیار متنوعی در این زمینه‌ها صورت می‌گیرد. مانند نپرداختن مزد و حقوق کارکنان و انحلال شرکت و ایجاد دوباره شرکت با نامی دیگر. روشن است که هزینه این ۵۰۰ هزار شغل برای دولت، به درآمد ناخالص شرکت‌های وابسته به بورژوازی بورکرات - نظامی تبدیل می‌شود.

دنیای اقتصاد می‌نویسد: «لطف‌الله فروزنده، معاون رییس‌جمهور توضیح داده است که بانوان اولویت اول در طرح دورکاری هستند». پس روشن می‌شود در این طرح، اضافه بر هدف اقتصادی تعدیل هزینه‌های کار، اهداف اجتماعی‌ای هم بویژه در رابطه با زنان در بین است. یعنی تمرکز زدایی جنسی به ضد زنان نیز یکی از اهداف مهم این طرح است. خبرنگار دنیای اقتصاد از قول خبرگزاری مهر می‌گوید: «رییس مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری نیز با ارسال نامه‌ای به رییس‌جمهور خواستار اولویت کارمند زن برای اجرای طرح دور کاری شده که رییس‌جمهور نیز با این درخواست موافقت کرده است». در همین رابطه دنیای اقتصاد می‌نویسد: «[عبدالرضا شیخ‌الاسلامی وزیر کار و امور اجتماعی] خاطر نشان کرد: بهتر است مشاغلی که در دستگاه‌ها قابلیت انجام از راه دور را دارند به منازل منتقل شوند تا کارکنان آن پست‌ها بتوانند زمان بیشتری را در کنار خانواده خود سپری کنند و از این طریق شغل خود را نیز داشته باشند.» و باز در همین رابطه زهرا سجادی معاون فرهنگی مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری در گفت و گو با خبرگزاری فارس می‌گوید

«یکی از مزایای دورکاری زنان کارمند، رسیدگی بهتر به امور خانواده و فرزندان است». در اینجا ملاحظه می شود که دولت در منحرف کردن افکار عمومی جامعه بسیار شیدانه و حساب شده عمل می کند. در واقع با این دوز و کلک می خواهند نشان دهند که دولت به خواست زنان کارمند برای دورکاری توجه داشته و با آن موافق است. بی شک هیچ نهادی از زنان چنین خواستی از دولت نداشته است و رییس مرکز زنان و خانواده یک مأمور دولت است و نه نماینده سازمانی از زنان. این اقدامی مستقیم به ضد زنان در پوشش این فریبکاری است که دولت به امر رفاه زنان توجه ویژه دارد و خواست آنان را برآورده می کند، ولی در واقع در راستای سیاست پان اسلامیستی ضد زن رژیم جمهوری اسلامی عمل می نماید. ابعاد این سیاست ضد زن زمانی روشن تر خواهد شد که توجه شود وزیر کار اعلام کرده است ۵۰ تا ۶۰ درصد از کارمندان این وزارتخانه شامل طرح دورکاری خواهند شد. روشن است که قریب به اتفاق این کارمندان، زنان هستند. به عبارت دیگر این سیاست تنها در سطح وزارت کار شامل حذف تقریباً همه زنان شاغل از کار مجتمع در این وزارتخانه خواهد شد و به تبع این وضعیت زنانی که هم اکنون در این وزارت خانه شاغل اند از نقش اجتماعی خویش محروم خواهند گشت و مهمترین ارتباط شان با جامعه فقط به رابطه انفرادی آنان با این وزارتخانه محدود خواهد بود. آنان دیگر با همکاران زن و مرد این وزارتخانه تقریباً هیچ ارتباط جمعی نخواهند داشت، هیچ تبادل نظری نخواهند کرد و هیچ تصمیم مشترکی نخواهند گرفت.

ماده ۶ آیین نامه دورکاری می گوید: «کارمند دورکار موظف است امکانات و تجهیزات دورکاری را صرفاً برای انجام فعالیت های دستگاه متبوع خود استفاده نماید. مسئولیت نگهداری از امکانات و تجهیزات مذکور برعهده وی خواهد بود.» با این ماده از آیین نامه، جرایم سوء استفاده از امکانات دولتی وارد زندگی خانوادگی دورکاران خواهد شد و مشکلات حقوقی جدیدی بر زندگی آنان خواهد افزود.

در ماده ۷ این آیین نامه می خوانیم: «دستگاه اجرایی موظف است اقدامات لازم را برای امنیت شبکه های اطلاعاتی مورد استفاده برای طرح دورکاری و محافظت از داده ها و اطلاعات به عمل آورد. کارمندان دورکار نیز موظفند ضوابط حفاظتی دستگاه متبوع خود را رعایت کرده و داده ها و اطلاعات مربوط به فعالیت یا فعالیت های شغلی خود را در اختیار اعضای خانواده یا سایر افراد قرار ندهند.» همان گونه که در متن این ماده دیده می شود، مسایل امنیتی به زندگی خانوادگی دورکاران وارد می شوند و همراه با آن، دورکاران با پاپوش سازی های امنیتی و دخالت در زندگی خانوادگی خود مواجه خواهند گردید.

برطبق بند ج و د ماده ۹، کارمند دورکار باید:

«ج - امور محول شده را خود به انجام رسانده و از واگذاری تمام یا بخشی از آن به شخص یا اشخاص ثالث پرهیز نماید.

د - کیفیت و کمیت مورد انتظار و لازم در انجام امور محول شده را به طور دقیق مد نظر قرار داده و رعایت نماید.»

این بندها دعوای اداری بین سازمان های متبوع و کارمندان را تشدید خواهند کرد و دخالت در زندگی خانوادگی کارمندان دورکار را ایجاد می نمایند. اختلافاتی که طبعاً از لحاظ حقوقی، در اغلب موارد به زیان کارمند دورکار تمام خواهد شد. یعنی در این موارد کارمند دورکار با پاپوش سازی های اداری علاوه بر پاپوش سازی های امنیتی مواجه خواهد بود. این بندها زمینه های افزایش حجم کار و توقع سازمان متبوع را برای انجام کار با کیفیت مورد انتظار افزایش خواهد داد و عملاً کارمند دورکار را ناگزیر به کمک گیری از نیروی کار افراد خانواده خود یا دوستان خویش خواهد کرد و بنابراین تخلف اداری و امنیتی را وارد زندگی کارمندان دورکار خواهد نمود و یا زمان کار کارمند دورکار را به مراتب افزایش خواهد داد.

این آیین نامه اجرای ماده ۹ را با ماده ۱۰ چنین بیمه می کند: «کارمند متقاضی دورکاری موظف است قبل از شروع دوره دورکاری، تعهدنامه پیوست را که تأیید شده به مهر دفتر هیئت دولت است امضا نماید و در صورت عدم رعایت موارد ذکر شده در ماده ۹ توسط کارمند دورکار، کار گروه اجرایی در جلسه ای فوق العاده و براساس گزارش مکتوب مدیریت واحد متبوع، بلافاصله وضعیت کار در منزل کارمند را بررسی و حسب قوانین و مقررات با وی برخورد می شود.» به عبارت ساده یعنی: هرلحظه چماق تخلف اداری و امنیتی و بازرسی خانه بالای سر دورکاران آماده فرود آمدن و اخراج آنان از شغل خویش است؛ و با توجه به اینکه دورکاری عمدتاً شامل حال زنان خواهد بود، می بینیم توطئه های ضد زنان در رژیم پان اسلامیستی ایران چه اشکال متنوعی به خود گرفته است.

لطف الله فروزنده، معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور، مانند سایر سران اجرایی دولت و نیز خبرنگاران مجیزگوی دولت، این گونه القا می کنند که: «از آثار کار دورکاری این است که بسیاری از رفت و آمدها و ایاب و ذهاب و فشارهای روحی وارد بر کارمند برای حضور به موقع در محل کار، کاهش می یابد»، ولی برخلاف همه این دروغ بافی ها، نه هزینه کار برای دولت کاهش خواهد یافت و نه فشارهای روحی کارمندان دولت، بلکه تبعات دورکاری متمیزه شدن بخش

قابل ملاحظه ای از نیروی کار کشور است. این متمیزه شدن به طور مستقیم به ضد امکان تشکل کارکنان دولت عمل خواهد کرد و از آنجا که هدف اول و مستقیم این آیین نامه به ضد زنان است، آنان را از شرکت در امور اجتماعی و هرگونه تشکلی دور خواهد نمود. اجرای این آیین نامه با تضعیف امکان متشکل شدن کارکنان دولت به طور غیر مستقیم عاملی برای درهم شکستن هرگونه تشکل کارگری است. اجرای این آیین نامه که خواستار انجام کار برحسب کمیت و کیفیت معین محصول کار است، منجر به افزایش ساعات کار کارکنان دولت و بنابراین شرایط بدتر کار آنان خواهد شد. انجام دورکاری در خانه همه اعضای خانواده را درگیر این کار خواهد کرد. اتهام تخلفات اداری و امنیتی را به ضد دورکاران به نسبتی بسیار بسیار زیادتر از گذشته افزایش خواهد داد و نه تنها افراد خانواده، بلکه دوستانشان را نیز درگیر مسایل اداری و امنیتی خواهد نمود. با دورکاری بخشی از فضای خانه به انجام این کار اختصاص خواهد یافت و به همین نسبت فضا برای زندگی عادی کل خانواده کاهش خواهد یافت. کودکان ناگزیر امکان بازی در هنگام انجام دورکاری والدین خود را از دست خواهند داد و «فشارهای روحی» بر آنان و والدین شان افزایش خواهد یافت. به بهانه حضور مادران در خانه امکانات اجتماعی برای نگاهداری و تربیت جمعی کودکان کاهش خواهد یافت و بار این کار به طور مضاعف بر دوش مادران سنگینی خواهد کرد و به تدریج هزینه نگاهداری و تربیت کودکان از درآمد خانواده کاسته خواهد شد. به طور کلی همه اعضای خانواده به خاطر کار والدین در خانه دائماً دچار استرس و فشارهای عصبی دیگر خواهند شد. دورکاری قدم نخست برای اخراج کارکنان دولت و تبدیل کار دائمی شان به کار موقت در شرکت هایی است که با دولت قرارداد انجام کار می بندند. دورکاری به طور مستقیم به ضد کارکنان مبارز دولت و به ضد احتمال اعتراضات، تظاهرات و اعتصابات آنان است.

بهروز فرهیخته

۱۰ دی ۱۳۸۹، ۳۱ دسامبر ۲۰۱۰

www.aazarakhsh.org

azarakhshi@gmail.com